

ใบความรู้

เรื่อง พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ ๑ - ๓)

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑)

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีพระนามเดิมว่า ดั่ง หรือทองดั่ง เสด็จพระราชสมภพที่กรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๗๙ ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเป็นพระโอรสในสมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกซึ่งมีพระนามเดิมว่า ทองดี สืบเชื้อสายมาจาก เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระราชชนนีมีพระนามว่า หยก หรือดาวเรือง เมื่อทรงเจริญพระชนมพรรษาได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมอญ ขณะดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เมื่อทรงอุปสมบทและลาผนวชแล้วกลับเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กหลวง เมื่อมีพระชนมพรรษา ๒๕ พรรษา สมเด็จพระเจ้าเอกทัศทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี และได้สมรสกับธิดาตระกูลคหบดีที่ตำบลอัมพวา แขวงเมืองสมุทรสาคร ชื่อ นาก (สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี)

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

(ที่มา : นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย โดย มุลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา)

บทบาทของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชประกอบพระราชกรณียกิจหลายด้าน เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงให้อาณาจักรไทย เช่น ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่ ทรงสถาปนาพระราชวงศ์และแต่งตั้งขุนนางข้าราชการตามโบราณราชประเพณี โปรดเกล้าให้รื้อฟื้นแบบแผนธรรมเนียมปฏิบัติสมัยอยุธยาและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ทรงฟื้นฟูทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เป็นหลักของสังคมไทย สังคายนาพระไตรปิฎกซึ่งเรียกว่า “พระไตรปิฎกฉบับทอง” ชำระและรวบรวม “กฎหมายตราสามดวง” ในรัชสมัยนี้เป็นช่วงเวลาที่ยาอาณาจักรไทยพึ่งก่อสร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ ดังนั้นจึงต้องเผชิญกับการทำสงครามกับพม่าหลายครั้ง ที่สำคัญคือ “สงครามเก้าทัพ” ซึ่งพระองค์ได้ทรงเป็นผู้นำทัพที่กล้าหาญ ร่วมกับสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท (พระอนุชา) สามารถขับไล่กองทัพเมียนมาร์ออกจากดินแดนไทยได้ทุกครั้ง ราชอาณาจักรไทยในสมัยนี้ได้แผ่ขยายอำนาจไปอย่างกว้างขวางโดยมี ล้านนา ลาว กัมพูชาและหัวเมืองมลายูเป็นเมืองประเทศราช

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กับสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระนามเดิม ฉิมทรงพระราชสมภพเมื่อวันพุธ ที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๓๑๐ ณ นิวาสสถานตำบลอัมพวา สมุทรสงคราม ซึ่งขณะนั้นกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าแล้ว ขณะที่ ประสูติ นั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชยังทรงรับราชการเป็นหลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้โดยเสด็จพระบรมราชชนกในการศึกษาสงครามตลอดมา ทั้งก่อนและหลังขึ้นครองราชสมบัติ

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

(ที่มา : นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย โดย มุลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา)

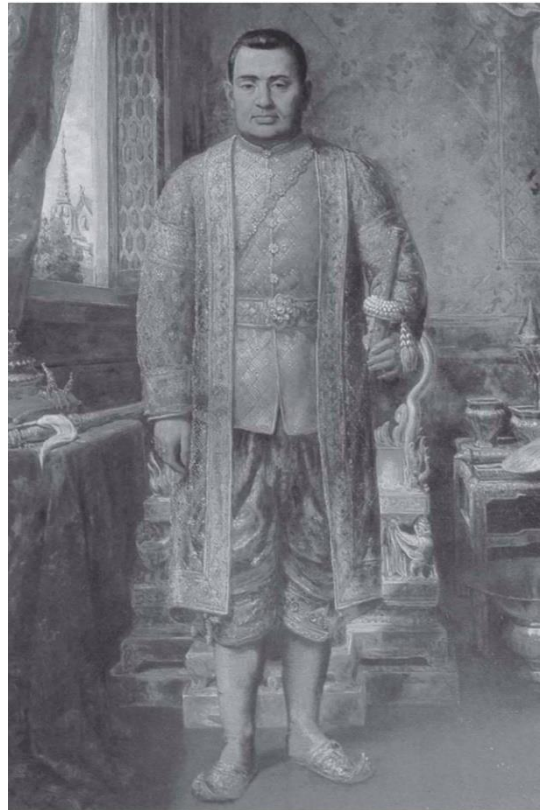
บทบาทของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

รัชสมัยนี้เป็นระยะเวลาที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ซึ่งสามารถทำนุบำรุงบ้านเมืองได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับพระองค์ เป็นศิลปินผู้เชี่ยวชาญด้านกวีนิพนธ์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และจิตรศิลป์ ดังนั้นในรัชกาลนี้ ศิลปกรรมและวรรณกรรมของไทยจึงรุ่งเรืองอย่างยิ่ง โดยพระองค์มีผลงานพระราชนิพนธ์ของพระองค์ที่เป็นที่รู้จัก เช่น บทเห่เรือ กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน โดยนอกจากนี้ยังเกิดกวีเอกหลายคนในรัชสมัยนี้ เช่น ขุนสุนทรโวหาร (ภู่) หรือสุนทรภู่ ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นกวีเอกของโลกโดยองค์การ UNESCO ได้มีผลงานวรรณกรรมมากมาย เช่น นิราศภูเขาทอง นิราศเมืองแกลง พระอภัยมณี ฯลฯ ในรัชสมัยนี้การค้ากับต่างประเทศเจริญรุ่งเรืองเพิ่มมากขึ้นโปรตุเกส และอังกฤษได้แต่งตั้งทูตขอเจริญพระราชไมตรีเพื่อค้าขายกับไทย ส่วนการค้ากับจีนนั้นเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก มีทั้งการค้าของ พระคลังสินค้า เจ้านาย และขุนนางสร้างความมั่งคั่งให้อาณาจักรไทยเป็นอย่างมาก

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระนามเดิมว่าหม่อมเจ้าทับ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ขณะทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร) กับเจ้าจอมมารดาเรียบ (ต่อมาภายหลังได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีสุลาลัย) เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันจันทร์ ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๐ ณ พระราชวังเดิมกรุงธนบุรี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ครั้น พ.ศ. ๒๓๔๙ สมเด็จพระราชบิดาทรงได้รับอุปราชภิเษกเป็น พระมหาอุปราช จึงทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าทับ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทำพิธีโสกันต์เป็นการพิเศษ และเมื่อครบปีที่ทรงผนวชก็โปรดเกล้าฯ ให้ทรงพระผนวช ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วเสด็จไปประทับ จำพรรษา ณ วัดราชสิทธิาราม

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

(ที่มา : นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย โดย มุลินีสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดา)

บทบาทของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างความมั่นคงให้ราชอาณาจักรไทย ด้วยการปราบปรามกบฏเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งเป็นเจ้านครเวียงจันทน์ ปราบกบฏในหัวเมืองมลายู ทำสงครามกับญวน โปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมปราการและเมืองด่านหน้าทางทะเล เช่น ป้อมปึกกา ป้อมกะพัน ที่เมืองสมุทรปราการ ป้อมเพชรหึง ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างเรือรบ และอาวุธให้ทันสมัย ชุดคลองขึ้นใหม่ เช่น คลองแสนแสบ คลองพระโขนง เพื่อใช้เป็นเส้นทางเดินทัพ และการคมนาคม ทั้งนี้เพื่อเตรียมการป้องกันพระนครในยุคที่ชาติตะวันตกเริ่มคุกคามไทย ในรัชสมัยนี้เศรษฐกิจของประเทศเจริญรุ่งเรืองและขยายตัวอย่างกว้างขวาง ทรงปรับปรุงการจัดเก็บภาษีภายในประเทศให้มีประสิทธิภาพ และจัดตั้งระบบเจ้าภาษี นายอากร ทำให้ราชการมีรายได้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การค้ากับต่างประเทศขยายตัวเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะการค้ากับจีนและประเทศใกล้เคียง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรมให้เจริญรุ่งเรือง ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก วัดที่โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นมีความงดงามในด้านศิลปกรรมไทย ทรงส่งสมณทูตไปลังกา โปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมและคัดลอกพระไตรปิฎก และทรงรวบรวมสรรพความรู้และภูมิปัญญาไทยไว้ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

